Şahitlik Ehliyetini Kaybetmemek
Gönderen Kadir Hatipoglu - Nisan 16 2013 14:53:27

Şahitlik Ehliyetini Kaybetmemek Dr. Ekrem KELEŞ[1] SPOT İslam toplumunda şahitlik ehliyetine sahip olan insanlar, onurlu insanlar demektir. Şahitlik ehliyetini yitirmek ise, bir Müslüman açısından belki de en ağır onur ve itibar kaybıdır. Artık sözüne değer verilmemek ve dikkate alınmamak anlamına gelen böyle bir duruma düşmek, dışarıdan bir etkinin sonucu değil, kişinin kendi kendini düşüreceği bir konumdur.   Kur’an-ı Kerim’de tanımlanan ‘Salihîn-salîhat: Salih kişiler’, ‘Ebrâr: İyi insanlar’, ‘Müttakîn: Takva sahipleri’. ‘Muhsinîn: Her bakımdan iyi işler yapan, işlerini en güzel şekilde yapan ve güzel davrananlar’ gibi iyi insanları anlatan kavramların hepsi de insanlık onurunu kaybetmemiş ve güzel ahlaki vasıflarla bezenmiş insanları ifade eden ve çok kapsamlı manalar taşıyan Kur’anî terimlerdir. Salihlerden, ebrârdan, muhsinlerden ve müttakilerden olabilmek, bir müminin en büyük hedefidir. Bu kutlu kelimelerin ifade ettiği özelliklere sahip olabilen insanlar, insanlık onurunu en ileri düzeyde taşıyan kişilerdir. Çünkü onlar, en güzel ahlaka sahiptir. Ellerinden ve dillerinden kimsenin zarar görmediği bu insanların ortak özelliği, iyiliklerinin yalnızca kendilerinde kalmayıp başkalarını da kapsamasıdır. Bu bakımdan ümmeti Muhammed, Kur’an-ı Kerim’de ‘Şahitler’ olarak nitelendirilmiştir. Çünkü şahitlik, aynı zamanda bir velayettir. Velayet ise, kelimenin tam anlamıyla velayetin kapsamına girenler hakkında her bakımdan iyilik kaynağı olmak, her daim onların hayrını gözetmektir. Şahitlik, ümmeti Muhammed’in en önemli vasıflarından biridir. ‘Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi (dengeli, her bakımdan mutedil orta yolu tutan, inancında, ahlâkında, her türlü tutum ve davranışlarında doğruluk, dürüstlük ve adalet çizgisinde, sağduyulu, ölçülü ve insaflı) bir Ümmeti vasat yaptık…’ (el-Bakara 2/143) mealindeki ayeti kerimede, ümmeti Muhammed’in bu vasfı ifade edilmiştir. Şahitlik ehliyeti için kişide ‘Adalet’ sıfatının bulunması gerekir. Adalet sıfatına sahip kişi, mehasini ahlak/güzel ahlaki vasıflarla donanımlı, mesavii ahlak/kötü ahlaki niteliklerden ise uzak demektir. Bundan dolayı hadis ravilerinde aranan iki önemli ana nitelikten biri, adalet sıfatıdır. Bu sıfatı taşımayan ravinin rivayetleri kabul edilmez. Adalet vasfı, her bakımdan dengeli olmak demektir. Adil olan kişi, aşırılıklardan uzaktır. Onun için ümmeti Muhammed ümmeti, vasat olarak nitelendirilmiştir. Şahidin sözü, yalnızca kendini değil, başkalarının hakkını, hukukunu da ilgilendirdiğinden, şahidin adalet sıfatına sahip bulunması şarttır. Adalet sıfatı ise en başta ahlaki zaaflardan uzak bulunmayı ifade eder. Bu açıdan bakınca İslam fıkhında yer alan şahitlik ehliyetini, insan onuru bakımından çok önemli bir kıstas olarak değerlendirebiliriz. Buna göre şahitlik ehliyeti için aranan nitelikler, bir yönüyle insanı onurlu kılan ve insanın onurunu koruyan vasıflardır. Şahitlik ehliyetini zedeleyebilecek nitelikler ise, insan onurunu da zedeleyebilecek vasıflardır. Mesela, ilim adamlarının şahitlerde aradıkları vasıflardan mürüvvet sıfatı, insan onurunun vazgeçilmez bir vasfıdır. Onun için kişinin mürüvvetini zedeleyen unsurlar şahitlik ehliyetini yaralayıcı kabul edilmiştir. İslam toplumunda şahitlik ehliyetine sahip olan insanlar, onurlu insanlar demektir. Şahitlik ehliyetini yitirmek ise, bir Müslüman açısından belki de en ağır onur ve itibar kaybıdır. Artık sözüne değer verilmemek ve dikkate alınmamak anlamına gelen

böyle bir duruma düşmek, dışarıdan bir etkinin sonucu değil, kişinin kendi kendini düşüreceği bir konumdur. Kişiyi bu konuma düşüren temel etken, ahlaki düşüklüktür. ‘Fısk u fücur’ genel başlığı altında ifade edilebilecek bu ahlaki düşüklüğe yol açan nedenlerin başında kişinin, en başta iffet ve hayadan yoksun bulunması olmak üzere yalan, sözünde durmama, haktan ayrılma, zulüm, iftira, hıyanet gibi kötü ahlaki vasıflar taşıması gelir. Bundan dolayı iffetli kadınlara haksız yere zina isnat edenler hakkında Kur’an-ı Kerim’de ‘…Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir. Ancak tövbe edip bundan sonra ıslah olanlar müstesna. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.’ (en-Nûr sûresi 24/3-4) buyrulmuştur. Aklını kullanma ve düşünme melekesine sahip olan ve duygularını kaybetmemiş bir insan açısından sözüne değer verilmeyen ve içinde yaşadığı toplumda başkalarına karşı velayeti olmayan bir kişi hâline gelmek, çok ağır bir onur kaybı olarak değerlendirilebilir. Bundan dolayı ahlaki bakımdan şahitlik ehliyetini kaybeden kişinin, onurunu kaybetmiş olacağını söylemek yanlış olmaz. Onurunu kaybetmiş bir insan, içi boş dikili bir kereste gibidir. Fısk u fücura dalarak onurunu yitirmiş bir insan da ruhu süsleyen güzel ahlaki vasıflardan yoksun olduğu için manen ölü gibidir. İstifade edilmesi gereken güzel sözler kulağına girmez, kendisini manen zenginleştirecek üstün ahlaki vasıflardan istifade etmez. Kur’an-ı Kerim’de, özü ile sözü bir olmayan, içi başka dışı başka olan münafıklar için mecazi olarak ‘Sıra sıra dizilip yaslanmış keresteler’ anlamına ‘Huşub müsennedeh’ denmiştir. (el-Münâfikûn sûresi 63/4) ‘Münafığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, vaat ettiğinde vaadinden döner, kendisine bir şey emanet edildiğinde emanete hıyanet eder.’ (Tirmîzi, İman, 14) hadisi şerifinde ve bu anlamdaki diğer rivayetlerde ifade edilen nifak vasıflarının, insan onurunu kaybettiren vasıflar olması sebebiyle münafıklar hakkında Kur’an-ı Kerim’de böyle bir benzetme yapılmıştır. ‘Özleriyle sözlerinin bir olmadığını davranışlarıyla ortaya koyan, iradelerini o yönde kullanan bu kimseler, artık gönüllerini imanın ışığına kendi elleriyle kapatmışlar, böylece Allah tarafından kalplerinin mühürlenmesi sonucunu hak etmişlerdir; artık yaptıkları işin mahiyetini kavrama, vicdan muhasebesi yapma, Allah’ın insana verdiği en büyük nimet olan akıl yeteneği ve buna bağlı donanımlarını kullanıp davranışlarını ahlaki açıdan değerlendirme yetilerini yitirmişlerdir. O sebeple ayette bunların, ancak dış görünüşüyle ilgi çeken ama insani değerlerden yoksun bulunan varlıklar olduklarına ilişkin ağır bir benzetme yapılmıştır.’ (Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, 5/288, D.İ.B. Yayınları, Ankara 2004). Onur; insanın maddi ve fiziki yapısı ile değil, manevi varlığı ve ruhu ile ilgili bir kavramdır. Batı dillerinden (Fr. Honneur) dilimize geçmiş bulunan bu kelimenin Arapçada şeref, keramet, izzeti nefs, itibar, mecd gibi anlamlara geldiği göz önüne alındığında insan onurunun, ‘Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.’ (el-İsrâ 17/70) mealindeki ayeti kerimede ifade edilen keramet ve saygınlığa karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Günümüzde onur kelimesi, ‘İnsanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzeti nefis, başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, şeref, itibar’; İnsanın, duyan, düşünen ve özgür bir varlık olarak taşıdığı değer, insan olarak insanın değeri. Öz varlığını güzelleştirip yüceltme duygusu’ anlamında

kullanılmaktadır. (Bak. tdk, Güncel Türkçe Sözlük) İslami anlayışta insanın ‘ahsen-i takvim’ üzere yaratıldığı ifade edilmiştir. O, ‘eşref-i mahlukât: yaratılmışların en saygınıdır. ‘Zübde-i âlem’dir: Varlığın özüdür. İnsan onurunu bu temel yaklaşımdan daha ileri ve güzel ifade edebilecek başka bir değerlendirme tasavvur etmek pek mümkün değildir. Bu temel yaklaşım, insanın, fıtrat ve yaratılış itibariyle onurlu bir varlık olduğunu ortaya koymaktadır. İslam, onurlu bir varlık olarak yaratılan insanın onurunu koruyabilmesi için kendisine yol göstermiştir. Kur’an-ı Kerim bunu şöyle ifade etmektedir: ‘Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik. Ancak, iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar için devamlı bir mükâfat vardır. ‘ (et-Tîn sûresi 95/4-6) Bu ayeti kerimede insanın, ancak salih ameller işleyerek kerametini, şerefini, ahsen-i takvim oluşunu koruyabileceği gerçeği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Kanaatimizce işte bu, günümüzde seslendirilen ‘insan onurunun korunması’ mefhumunu en güzel anlatan yaklaşımdır. Çünkü insan onurunu oluşturan, insani değerlerdir. En onurlu insan, en çok insani değere sahip olan ve en muttaki olan insandır. İnsani değerler ise, en başta ‘ameli salih’ ve ‘takva’ mefhumları kapsamına giren güzel ahlaki niteliklerdir. ‘Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, en müttaki olanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.’ (el-Hucurat 49/13) mealindeki ayeti kerimede, boylara ve kabilelere ayrılmış bulunan insanların ırklarına, boylarına, kabilelerine göre değil, takvalarına göre değerlendirilmesi, insan onurunun nasıl insanı insan yapan değerlere sahip olmakla bağlantılı olduğunu göstermektedir. Buna göre onuru koruyabilmek için her şeyden önce güzel ahlak sahibi olmak gerekmektedir. Bu hususta gerekli duyarlılığı göstermeyen kişilerin onurlarının yıpranacağı ve gitgide onurlarını kaybedeceklerini söyleyebiliriz. Vücuda yerleşen virüslerin, tedbir alınmadığı takdirde bedeni hastalıklı hâle getirmesi ve hatta onun ölümüne yol açması gibi, kötü ahlaki vasıflar da kişinin manevi hayatını yıpratır, tahrip eder ve hatta ölümüne sebep olabilir. Bu bakımdan bedenin virüslerden ve mikroplardan korunmasına gösterilen özen kadar, hatta bundan daha öte ruhun da manevi hastalıklara karşı korunmasına itina edilmesi gerekir. Çünkü insan, bedeniyle değil, ruhuyla insandır. Şair bunu şöyle ifade etmiştir: اقبل على
النفس
واستكمل
فضائلها   /
فانت بالروح
لا بالجسم
انسان Ruha yönel ve onun faziletlerini tamamlamaya bak/ Sen bedeninle değil, ruhunla insansın Ruhu tahrip eden zararlılardan onu koruyacak olan ise yine insanın kendisidir. Bunu da şair şöyle dile getirmiştir:
دوائك فيك ولا
تشعر
         ودائ&
#1603; منك وما تبصر
وتزعم أنك جرم
صغير

     وفيك انطوى العالم الاكبر İlacın sendedir de farkında olmazsın / Derdin de sendendir fakat ki görmezsin Sanırsın ki sen sade küçük bir cirimsin / Hâlbuki sen de dürülmüş en büyük âlem (Hak Dini Kur’an Dili, 8/5936, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul, tarihsiz) Buna göre, kişinin onurunu korumak için, ruhunu koruyacak ahlaki güzelliklerle yaşaması ve buna göre davranması zaruridir. İçinde bulunduğu şartlar ve nefsinin arzuları, Şeytanın iğvaları kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, ruhuna zarar verecek tutum ve davranışlardan uzak durması ve ruhunun sesine kulak vermesi gerekecektir. Bütün bunlar, insanın kendi onurunu korumasının doğrudan güzel ahlak sahibi olmasına ve Kur’an ve Sünnetin ortaya koyduğu güzel ahlakı özümseyip bunları hayata geçirmesine bağlı olduğunu göstermektedir. Kur’an-ı Kerim’in insana kazandırmayı hedeflediği en önemli değer, takvadır. Takvanın özünü ise güzel ahlak oluşturur. Kur’an-ı Kerim’n gösterdiği üstünlük kıstası budur. İnsanın onurunu koruyacak olan işte bu hayat veren Kur’an’i değerdir. ‘Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah’ın ve Resulü’nün çağrısına uyun ve bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer. Yine bilin ki, O’nun huzurunda toplanacaksınız.’ (el-Enfâl; 8/24) İnsanlığa hayat veren bu değerler, insan onurunu koruyan değerlerdir. Takva, edeb, ihsan, ihlas, istikamet: her işte itidal üzere olmak adaletten haktan ayrılmamak, emanet, hüsnü zan. Başkaları hakkında kötü düşünceye sahip olmama, insaf. Adalet dairesinde hareket etmek ve hakikati itiraf, ülfet, nezaheti lisan, cömertlik, hilm, kardeşlik, birlik, beraberlik, doğruluk, dürüstlük, güven, ahde vefa, sözünde durma, kendisi için istediğini başkaları için de isteme, kendisi için istemediğini başkaları için de istememe, iyilik ve takva üzere yardımlaşma, düşmanlık ve kötülüklerden uzak durma, insanların iyiliği için çalışma, samimiyet, tevazu, sadelik, karşılıklı yardım, nezaket, saygı, sevgi, hayırseverlik, herkese karşı tatlı dilli, güler yüzlü, açık kalpli olma… gibi bu hayat veren değerler, bir toplumun mutluluğu ve huzuru elde etmesi ve ilerlemesi için vazgeçilmez prensiplerdir. Her gün koparılan takvim yapraklarının insan ömründen günleri alıp götürmesi gibi, insanın yitirdiği her bir güzel ahlaki vasıf da onun onurundan bir parça alıp götürür. Kötülüklere sürüklenen ve ‘sâlih amel (iyi, erdemli, dünya ve ahiret için yararlı işler) yapmayan kimseler, Allah-u Teala’nın insana verdiği, onu yaratılmışların en mükemmeli kılabilecek imkânları kötüye kullanmış oldukları için, hayatın başlangıç noktasından ileriye doğru gitmek, kesintisiz gelişme ve ecir alma imkânından yararlanmak yerine geriye, insandan geri canlılar âlemine doğru gitmiş, alçalmış olacaklardır.’ (Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, 5/591, D.İ.B. Yayınları, Ankara 2004.) İşte bu da insanı, ‘esfeli sâfilîn’e doğru sürükleyen süreçtir. Böyle bir süreç, insanı insan olmaktan çıkaran bir süreçtir. Bu konuma düşen insan, kendi onurunu korumak şöyle dursun, başkalarının onurunu da ayaklar altına almaktan çekinmeyen bir zalime dönüşür. Böyle bir konuma düşmemek, hem kendi onurumuzu, hem de başkalarının onurunu korumak için Allah ve Resulü’nün getirdiği hayat veren ilkelere sarılmak gerekmektedir.

[1] Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler